

імені М.П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2013. № 10. С. 111–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2013_10_28. (дата звернення: 01.03.2021).

7. Хавкіна О.М. Специфіка перекладу української науково-технічної метафори англійською мовою. *Нова філологія*. 2013. № 57. С. 193–196.

8. Dictionary of Aviation / ed. David Crocker. London : A&C Black Publishers Ltd, 2007. 289 p.

9. The Cambridge Aerospace Dictionary / ed. Bill Gunston. New York : Cambridge University Press. 2009. 818 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. Computer Analysis of Plane Space Structures. URL: <https://cedb.asce.org/CEDBsearch/record.jsp?dockey=0014409> (дата звернення: 26.02.2021).

2. Megson, T. Aircraft Structures for Engineering Students. London : Butterworth-Heinemann, 2012. 345 p.

3. Structural Elements and Systems. Civil Engineering Forum. URL: <https://www.civilengineeringforum.me/structural-elements-systems/> (дата звернення: 24.02.2021).

4. Types of Supports for Pane Structures. URL: <https://www.civilengineeringx.com/structural-analysis/types-of-supports-for-plane-structures/> (дата звернення: 23.02.2021).

УДК 81'23'25

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.27>

МОВНІ УНІВЕРСАЛІЇ ЯК ТЛО ДЕКОДУВАННЯ СХІДНОЇ ЕТНОМОВНОЇ МОДЕЛІ СВІТУ

LANGUAGE UNIVERSALS AS A BACKGROUND OF THE DECODING OF THE EASTERN ETHNOLOGICAL MODEL OF THE WORLD

Калько Р.М.,

orcid.org/0000-0002-7895-7078

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Національної металургійної академії України*

У статті розглядається питання про мовні універсалиї у світлі універсальної концепції Н. Хомського як тло кодування та декодування східної етномовної моделі. Акцентовано увагу на принципах побудови ієрогліфічної системи та її перекладу: від бінарних пар «Дао» та «Де» до стратагем. Названий процес буде об'єктивно нагадувати принципи кодування та декодування інформації Шенфілда за допомогою відкритого ключа національної мови. Автор вказує, що за допомогою концепції Н. Хомського про природу мовних універсалиї можна встановити логічний зв'язок між індивідуумом і національною мовою, що ґрунтується на спільних універсальних поняттях.

Метою статті є дослідження мовних універсалиї на прикладі східної етномовної моделі світу. Завдання полягає у виявленні доцільності та можливості використання ідей Н. Хомського, які є прикладом не релятивістського, а універсального знання у світовій лінгвістиці. Дослідження базується на вивченні особливостей ієрогліфічної системи та її перекладу: від бінарних пар «Дао» (道) і «Де» (德) до «Стратагем» (三十六計). Звідси переклад відбувається за принципом початкового пошуку спільних універсальних понять, коли іншомовний літературний текст спочатку кодується мовою світоглядних концепцій певного народу, а потім відтворюється відповідними одиницями рідної мови.

Охарактеризовано поняття мовні універсалиї та аспекти їх функціонування. Висвітлюється система принципів мислення через формалізацію мовних універсалиї у межах східної етномовної картини світу. Оскільки мова як система мислення найповніше репрезентована в східній традиції, кодифікованій не фонематичними, а ієрогліфічними засобами, то стратагема стає універсумом і новим засобом тлумачення й осмислення східної етномовної моделі світу. Суттєво, що спільною архетиповою основою може слугувати об'єктивна лінгвістична концепція «прамови».

Становлення нової антропоцентричної парадигми в лінгвістиці потребує опрацювання оригінального понятійно-категоріального апарату лінгвістичного мислення. Ідеться про необхідність перегляду традиційних європоцентричних цивілізаційних уявлень про мовну семантику, про вироблення нових універсальних підходів до вивчення мовних феноменів, сутність яких постає в іншому ракурсі.

Ключові слова: мовні універсалиї, кодування та декодування, східна етномовна модель, універсальний інструмент, стратагема.

The problem of language universals in the light of Noam Chomsky's universal concept as a background of coding and decoding of the Eastern ethnolinguistic model is considered in the paper. Attention is focused on the principles of construction of the hieroglyphic system and its translation from the binomial "Dao-De" to stratagems. This process will objec-

tively resemble Shenfield's principles of encoding and decoding information using the "overt key" of the national language. The author points to the possibility of using Noam Chomsky's concept of the nature of language universals to establish a logical connection between the individual and the national language, which is based on common universal concepts.

The concepts of language universals and aspects of their functioning have described. The system of principles of thinking through the formalization of linguistic universals within the Eastern ethnolinguistic picture of the world is covered. Considering language as a system of thinking is most fully represented in the Eastern tradition, codified not by phonemics but by hieroglyphic means, the stratagem becomes a universe and a new means of interpreting and comprehending the Eastern ethnolinguistic model of the world. It is important that the common archetypal basis can be an objective linguistic concept of "proto-language".

The formation of a new anthropocentric paradigm in linguistics requires the development of the original conceptual and categorical apparatus of linguistic thinking. It is about the need to revise the traditional Eurocentric civilizational ideas about linguistic semantics, to develop new universal approaches to the study of linguistic phenomena, the essence of which appears in a different perspective.

Key words: language universals, coding and decoding, hieroglyphic system, Eastern ethnolinguistic model, binomial "Dao-De", stratagems.

Постановка проблеми. Сучасні дослідження в царині вітчизняного мовознавства зорієнтовані на активно розроблювані інноваційні лінгвістичні теорії, що є наслідком змін світового мовознавства, у якому інтенсивно вибудовується когнітивно-лінгвістична парадигма, що ґрунтується на наукових положеннях генеративної граматики Н. Хомського про мовні універсалії як вроджені складники свідомості та носії ментальної інформації. Н. Хомський припускає: «Хоча мовам притаманні універсальні властивості, зумовлені особливостями людського інтелекту як такого, проте в кожній мові зберігається особливий «мисленнєвий світ», тобто свій особливий погляд на речі» [1, с. 52]. Звідси головна парадигма в модерній лінгвістиці може базуватися на основоположних аксіологічних принципах наукового пізнання, а саме: вербальних феноменах мовної структури як раціональних і чуттєвих фреймах людської свідомості. Відповідно, мова як об'єкт загального мовознавства може поставати, з одного боку, як інструмент для розв'язання певних завдань комунікації, пізнання та мислення людини в суспільному просторі, з іншого – як певна структура або самоорганізуюча система чи власне продукт індивідуального життєвого досвіду. Аналогічні доктрини важко об'єднати в межах єдиної несуперечливої теорії, і тому вони часто сприймаються як екзистенційні, типу «Мова як простір думки та дім духу»; «Мова – дім буття духу»; «Мова – дім буття людської істоти».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За сучасної доби термін «мовні універсалії» широко використовується в дослідженнях різного спрямування, про що свідчать праці сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників (С. Засекін, Н. Кондрашова, В. Крофт, Л. Логан, Ф. Нікітіна, Д. Слобін, Е. Сміт та інші). Д. Слобін акцентував на цінності психолінгвістичного дослідження універсалій. Дослідник зазначає, що «настав час дійти розуміння того спільного, що об'єднує

всіх людей. Ідеться про дослідницькі акценти, які поступово зміщуються, оскільки нині вчених дедалі більше цікавить питання *мовних і культурних універсалій*, ніж питання лінгвістичної та культурної відносності» [2, с. 214]. Учений наголошує, що «не менш вагомим сьогодні є вивчення взаємозв'язку мови, мовлення та мислення, оскільки провідні параметри, за якими різняться виражені в мовній формі категорії, можна тлумачити як *універсалії людського мислення*, тобто *психолінгвістичні універсалії*» [Там само, с. 210].

Цікавою в обраному контексті дослідження є монографія С. Засекіна «Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту», у якій пропонується розроблена автором психолінгвістична модель, що є підґрунтям для визначення й класифікації загальних та емпіричних перекладацьких універсалій. Психолінгвістичний підхід до перекладу, на думку автора, набуває «антропоцентричного забарвлення, позаяк когнітивно-інтелектуальним й емоційно-конативним аспектам особистості перекладача, механізмам його мислення та мовленнєвих стратегій, визначенню його посередницького статусу в міжмовній і міжкультурній комунікації відведено центральну роль» [3, с. 7].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження мовних універсалій на прикладі східної етномовної моделі світу. Завдання полягає у виявленні доцільності та можливості використання ідей Н. Хомського, які є прикладом не релятивістського, а універсального знання у світовій лінгвістиці. Дослідження базується на вивченні особливостей ієрогліфічної системи та її перекладу: від бінарних пар «Дао» (道) і «Де» (德) до «Стратегем» (三十六計). Звідси переклад відбувається за принципом початкового пошуку спільних універсальних понять, коли іншомовний літературний текст спочатку кодується мовою світоглядних концепцій певного народу, а потім відтворюється відповідними одиницями рідної мови.

Виклад основного матеріалу. Історично перші подібні уявлення про універсалії постають разом із платонівською теорією ідей. Платон уважав, що універсалії відповідають *ідеям*, які існують до й незалежно від *речей*. На протигагу Платону Арістотель наголошував, що загальне є вторинною сутністю, яка реально проявляється тільки в одиничних речах (первинній сутності). Ці два протилежних погляди на природу універсалій у Середньовіччі Порфірій сформулював у вигляді такої тріади полемічних питань: «Універсалії існують у дійсності чи тільки в мисленні?»; «Універсалії тілесні чи безтілесні?»; «Універсалії існують окремо від чуттєвих речей чи нероздільно з ними?».

У Середні віки спроби дати відповідь на ці питання в європейській науковій думці породили три основних теорії про універсалії: *крайній реалізм*, *крайній номіналізм* і *концептуалізм*. З позиції *крайнього реалізму* універсаліям притаманний онтологічний статус, *номіналізм* уважав універсалії як раціональний конструкт, а *концептуалізм* розглядав універсалію тільки як продукт абстрагованої діяльності розуму. З позиції *крайнього реалізму* універсалії фактично існують як цілком об'єктивний не тільки духовний, але й матеріальний феномен. У такому разі мовні універсалії можуть функціонувати в межах фонематичного аспекту лінгвістики, відповідно, мовні феномени іншої культури будуть відповідати тільки оригінальним фонемам, які не є характерними для власної мови. Замість найбільш архаїчної традиції світоглядного розмежування світу на Своє і Чуже з неодмінним протиставленням першого та другого, що виражено в деяких мовах примітивних народів як синонімічного значення Ворога та Чужого, приходять традиції не просто миритися з іншим, але і вступати в певний вид діалогу. Ця традиція характеризує і спільні фонемі, і спільні символи писемного мовлення: від піктографічних до абеткових.

Загальновідомо, що східні ієрогліфи Іньської династії (殷代) (1600–1027 р. до н. е.) формою написання нагадують рунічне письмо. За спільною формою можна уявляти спільний зміст. Змістовним наповненням таких феноменів можуть бути універсалії в розумінні Н. Хомського. Яскравим прикладом праобразів ієрогліфічних знаків у китайській мові є поняття, які позначаються ієрогліфами «Дао» (道) і «Де» (德). «Дао» (道) – одна з найважливіших категорій китайської культури, що етимологічно походить від ідеї верховенства («Шоу» 壽) в «поведінці» («Син» 性). Найближчі корелятивні категорії – «Де» 德 (бла-

годать) і «Ци» 器 (знаряддя). Терміном «Дао» передавалися буддистські поняття «марга» मार्ग, та «патх» पथ, що виражають ідею шляху, а також «гати» (одне з шести втілень) і «бодхи» बोधि (просвітлення, пробудження, індуїстські Рита, Брахман і Шива (M.Müller) та юдео-християнське розуміння Бога. Еквівалентами «Дао» (道) часто вважають античні Логос (λόγος) і Плерому (πλήρωμα) (A. Rémusat). Як універсальна основа людського сприйняття ієрогліф «Дао» (道) може використовуватися як знак загального опису дійсності, а виражене в ньому ядро значень співвідноситься із загальною структурою позиції, яку посідає людина у світі. «Дао» (道) і «Де» (德) утворюють корелятивну пару. Як одна з найголовніших, найбільш популярних і специфічних категорій, «Дао» (道) має надзвичайно широке коло значень: шлях, підхід, графік, функція, метод, закономірність, принцип, клас, учення, теорія, тлумачення, виклад, мораль правда, Абсолют; англ. – way (of action), road, path, reason, principle, truth, doctrine, teaching, absolute; фр. – voie (du devoir), route, mayen; нім. – Sinn. Накреслення ієрогліфа «Дао» (道) характеризує зображення того, що і як бачить людина в процесі свого руху або переміщення. В ієрогліфі «Дао» (道) зафіксоване зображення «зорового сприйняття життєвого простору» людини, яке є головною й фундаментальною умовою її чуттєвого сприйняття світу, що передуює осмисленню й розумінню. У «Дао Де Цзін» «Дао» (道) постає як генетично-організаційна функція єдності щодо «наявності буття та відсутності небуття» [4]. У сучасній китайській мові біном «Дао Де» означає мораль, моральність.

Категорія «Де» (德) належить до найдавніших категорій не тільки китайської культури, але й найдавніших слів китайської писемності. Уже в іньських надписах наявний цей ієрогліф на ворожильних кістках (друга половина II ст. до н. е.). Цей ієрогліф має надзвичайно широкий спектр значень: «якість, обдарування, благодать, чесноти, гідність, звитяга, моральна перевага, закономірність» (укр.); «virtue, character, (moral) power, moral force, particular focus, (outflowing) operation (of the Tao), exemplification of Tao» (англ.); «vertu, beinfaisance, bonte, efficiency» (фр.); «Lebenskraft» (нім.). У найзагальнішому розумінні «Де» (德) означає головну якість, що зумовлює найдосконаліший спосіб існування кожної окремої істоти чи речі, тобто індивідуальну благодать, через що нерідко визначається омонімом «Де» (德) – «досягнення, осягнення, здобуття». Оскільки специфіку людини китайські мислителі вбачали здебільшого в її здатності дотримувати-

тися належної справедливості «І» (義) та благопристойності – етикету «Лі» (禮), то й людське «Де» (德) розумілося переважно як «чесноти», хоча могло означати її тілесні якості. Як внутрішньо обмежена і природна якість, «Де» (德) становить опозицію з фізичною силою «Лі» (禮), насильством, покаранням «Сін» та законом «Фа» (法). Поєднання «У де» – «п'ять благодатей» (五常) з часів Цзоу Яня (IV – III ст. до н. е.) стає синонімічним «У сін» – «П'яти елементам» (五行), тобто п'яти універсальним класифікаційним рядам або фазам, таким як «Вода», «Вогонь», «Дерево», «Метал», «Земля».

Конфуцій (VI–V ст. до н. е.) зосередився на «зовнішніх» іпостасях «Дао» і «Де», які взаємопов'язані, але можуть існувати незалежно один від одного («Лунь Юй», V, 12; XII, 19). Він канонізував термін «Дао» як складник у сталих лінгвістичних утвореннях, які визначили етичний складник традиційного суспільства: «Синівська шанобливість», «Братська любов», «Вірність» (忠) (чжун) та «Великодушність» (恕) (шу), «Золоте правило» моралі, «Гуманність» (仁) (жень), «Знання» (智) (чжи), «Мужність» (юнь) і т. п. У «Лунь Юй» «Дао» – це благий розвиток як загальних суспільних подій, так і індивідуального життя. З огляду на відмінності носіїв різні і їхні «Дао»: Пряме та Криве, Велике та Мале, властиве «шляхетній» (君子) (Цзюнь цзи) та «нікчемній людині» (Сяо жень). Відповідно, різняться й «Де». Послідовники Конфуція та представники інших шкіл універсалізували концепцію двох головних видів «Дао» і «Де», розрізняючи також «Дао» Порядку (Чжи) та Хаосу, Традиційне та Модерне, Правильне та Хибне, Людяності та Бездушності, Загальне та Індивідуальне «Дао» (наприклад, «Мен-цзи», «Хань Фей-цзи»). Єдине універсальне «Дао» може бути пізнане [5].

На відміну від Конфуція, Чжан Цзай (XI ст.) виділяє пару «Де – Дао», у якій перше визначається як «Дух» (Шень), тобто здатність речей до взаємного сприйняття (Гань), а друге – як «Трансформація» (Хуа). «Діяльний прояв» «тілесної першосутності» «пневми» (Ци), що трактувалася як безформна «Велика порожнеча» (Тай сюй), «Велика гармонія» (Тай хе) або єдність «наявності / буття» і «відсутності / небуття», Чжан Цзай прирівнює до «надформенного» «Дао». «Дао» описане ним як взаємодія протилежностей (Лян дуань), що виражається в їхньому взаємному сприйнятті (дусі), що знаходить свою тілесну сутність в індивідуальній природі. Універсальність цієї взаємодії зумовлює можливість його пізнання. Загалом в історичному роз-

витку двох основних концепцій «Дао» – конфуціанство і даосизм – простежуються протилежні тенденції. Якщо в першій концепції – дедалі більший зв'язок із «наявністю, буттям», універсалізація та об'єктивізація, то у другій – з «відсутністю, небуттям», конкретизація і суб'єктивізація, аж до з'єднання «Дао» з ідеєю індивідуального егоїстичного прориву «на Небо», тобто «Шляху» як хитромудрої лазівки «Інь фу цзин» (陰符經), на якій ґрунтувалися пошуки особистого безсмертя в пізньому даосизмі.

У творах старокитайської літератури, що належать до періоду «Весни і Осені» (VIII–IV ст. до н. е.) або до періоду «Воюючих царств» (V–III ст. до н. е.), і в сучасній китайській літературі хитромудрі лазівки «Інь фу цзин» (陰符經) здебільше артикулюються термінами: (主谋) «чжао мою»; (捷) «це» й особливо (計) «цзи», який складається з двох ієрогліфів: «янь» – «мова», «слово» або «рахувати» (Харро фон Зенгер), «ши» – «десять» і, відповідно, позначає «рахувати до десяти», або взагалі «вважати, враховувати, розраховувати», а як іменник – «розрахунок, план». У китайсько-англійських словниках, які вийшли в Пекіні в 1970 і 1978 рр., вираз (三十六計) («саньшілю цзи») перекладається як «36 стратагем». Перший перекладач терміна «Цзи» (計) європейськими мовами Харро фон Зенгер надає перевагу німецькому еквіваленту «Стратагема», а не «Хитрість», оскільки в слові «Стратагема» немає властивого «Хитрощам» негативного відтінка значення. У німецькомовному світі слово Strategem уживається в рідкісних випадках, наприклад у Х. Бека: «І Стратагеми, і військові хитрощі, якими людина забезпечує собі виживання, надійніше, ніж зухвалість і мужність» [6]. Зрідка воно трапляється також у класичних роботах; наприклад, у Шопенгауера в «Полемічній діалектиці» перераховується 36 риторичних стратагем. Але в загальноприйнятому науковому словнику слова «стратагема» як квінтесенції «хитрощі» майже немає. Видавці «Нової британської енциклопедії» (1981), «Великого Брокгауза» (1984), «Meyers Neue Lexicon» (1980), «Орфографічного словника» Дудена (1980) не виділяють цього терміна. Наведені китайські ієрогліфи «Чжао», «Моу», «Це» і «Цзи» – як і слово List («хитрість») у стародавні часи – вживаються як амбівалентний термін. Зазначимо, що китайський ієрогліф «Чжи», який перекладається в більшості західних словниках як «мудрість», «знання» і под., у китайських текстах – і в давніх, і в сучасних – уживається переважно в традиційному значенні «хитрість» або більш модерному – «стратагема».

Першу згадку про «Тридцять шість стратагем» знаходимо в «Історії династії Південна Ци» («Нань Ци шу») (479–502 рр.), написану Сяо Цзісянем (489–537). Ця хроніка містить біографію Ван Цзінце, який одного разу згадує «тридцять шість стратагем (Саньшілю це) поважного господаря Тана». Під Таном мається на увазі Тан Даоци (до 436 до н. е.), який перебував на службі династії Південна Сун (420–479). «Життєпис Тан Даоци» міститься в XV томі «Історії південних династій» («Нань ши»). Але чи був у його розпорядженні набір із 36 стратагем – невідомо. Та й навряд чи йшлося про якісь конкретні 36 стратагем: Ван Цзінце цілком міг мати на увазі просто «численні Стратагеми», як у сучасній французькій мові вираз *trente-six* (36) означає «невизначено велику кількість».

Число 36 у словосполученні «36 стратагем» обґрунтовується посиланням на «І-цзин» («Книгу змін»). Головна ідея «Книги змін» згідно з найдавнішим коментарем – дуалізм Інь і Ян (陰陽), двох протилежних сил, з яких Ян представляє (зокрема) світлу сторону, а Інь – темну. Але Інь означає також «хитрість», і в «Книзі змін» йому відповідає число – «6». У стародавніх алфавітах, зокрема грецькому, латинському, гебрійському тощо, кожна літера означала також і цифру і, таким способом, додаючи числові значення літер, можна було отримати й числове значення всього імені. У європейській культурі такий феномен досить відомий починаючи з Об'явлення Івана Богослова про «число звіра»: «Хто має розум, нехай порахує число звірини, бо воно число людське. А число її шістьсот шістьдесят шість (666 (ХЕС))» (Глава 13, стих 18). Написання «імператор Нерон» єврейськими літерами і подає при підрахунку 666 [7].

Зважаючи на це, число «36» є квадратом елементів Інь і, відповідно, викликає уявлення про безліч хитрощів. У «Книзі змін» немає списку стратагем, як і немає його і в «Історії династії Південна Ци» або в будь-якій іншій історії існування китайських династій. Уважається, що вперше 36 стратагем було зведено у формальну таблицю, відому під терміном «Хунмінь чжесюе» і датовану близько 1074 р [8]. Першою широковідомою згадкою про «Цзи» «Стратагема» є трактат Сунь-ци, у якому військово мистецтво визначається як мистецтво введення в оману. У третьому розділі «*Attack by Stratagem*» («Напад за допомогою Стратагеми») проголошено: «Найкраще перемогти вороже військо, не застосовуючи зброї». Класичний опис стратагеми складається з кількох пластів прихованого сенсу, який дає читачу змогу здійснити

міфологічну мандрівку до глибин своєї свідомості й здобути самоактуалізацію прихованої самості.

У вітчизняному перекладознавстві найбільш авторитетним вважається переклад стратегемного аналізу В. Малявіним [9]. Сам трактат складається із 36 ідіом (138 ієрогліфів) і коротких пояснень. У коментарі до стратагем використовуються приклади із «Книги змін» та класичної літератури. Перший рівень – ідіоматична назва стратагеми дуже часто має ознаки народного прислів'я, яке характерне для всіх світових етносів. Стратагема 20 («Ловити рибу в каламутній воді») (混水摸魚) має відповідники в європейських мовах: «To catch fish in the dirty» (англ.) та ін. Далі йде відповідник стратагеми гексограми І-цина, потім релігійно містичне обґрунтування стратагеми через звернення до сакральних текстів, найчастіше класичного даоського трактату «Дао Де Цзін». Після цього показують застосування стратагеми героями літературних творів (насамперед «Трьох Царств») і конкретних історичних прецедентів їх застосування у військовій і дипломатичній практиці традиційного Китаю. Водночас величні історичні персонажі типу імператорів та їхніх військових провідників нічим не поступаються звичайним людям із різним соціальним статусом, приклад яких має підкреслювати універсальний характер стратагемного аналізу. Так, Сваха Ван у китайському романі стверджує, що її план любовної пригоди нічим не поступається планам самого Сунь Цзи.

Сам кодекс стратагемного аналізу складається із шести груп планів. Кожна група складається із шести окремих прийомів, записаних ідіоматичними виразами від трьох до чотирьох ієрогліфів. Наприклад, стратагеми атакуючого (攻戰計). Бити по траві, щоб сполохати змію. 打草驚蛇 (Dǎ cǎo jīng shé). Stomp the grass to scare the snake (англ.). Auf das Gras schlagen, um die Schlange aufzuscheuchen (нім.). Stomp trawę straszyć węży (пол.). Так само записуються в сучасній китайській літературі народні приказки та прислів'я, наприклад прислів'я: «Знаю досконало, як свої п'ять пальців» (滾瓜烂熟) (прямий переклад автора на основі радикалів Кансі: «гарбуз (97 Кансі) перестиг»); «швидко досягти успіху» (一蹴而就) (прямий переклад: «раз (1 Кансі) але (126 Кансі) усе готове») тощо.

Отже, стратагема стає універсумом і новим засобом тлумачення та осмислення східної етномовної моделі світу. До другої половини ХХ ст. 36 стратагем залишалися в Китаї прикладом езотеричного знання, незважаючи на те, що більшість китайців була знайома з окремими

стратагемами з творів китайської народної літератури, наприклад історичного роману «Сань го янь-та» («Історія трьох династій») [10]: «Хто прочитав повість про Три царства, той уміє застосувати Стратагеми» (китайське прислів'я). Далі відбувається процес популяризації стратагем як специфічного національного надбання, яке треба вивчати та переосмислювати, починаючи з раннього шкільного віку

Висновки. Зважаючи на наведені вище аргументи, можна зробити висновок про можливість і доцільність використання ідей універсалізму Н. Хомського в дослідженні східної етномовної моделі світогляду та похідних від неї мовних феноменів як знаряддя мислення й пізнання завдяки уявленню про семантичний код мови як системи для шифрування відкритим ключем

зовнішньої та внутрішньої інформації суб'єкта. За допомогою породжувальної граматики можна встановити логічний зв'язок між індивідуумом і національною мовою, що ґрунтується на спільних універсальних поняттях. У такому разі дослідження фундаментальних термінів східної культури «Дао» (道) і «Де» (德) на фонематичному рівні відповідає уявленню крайнього реалізму про онтологічний статус універсалій, який через хитромудрі лазівки «Інь фу цзин» (陰符經) вербалізується як раціональний конструкт, кодифікований «36 стратагемами» «Саньшілю цзи» (三十六計) на ідіоматичному рівні номіналізмом. У перспективі можна розглянути універсалію як продукт абстрагованої діяльності розуму на текстуальному рівні з позиції концептуалізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хомский Н. Картезианская лингвистика. Глава из истории рационалистической мысли / пер. с англ. Б.П. Нарумова. Москва : КомКнига, 2005. 232 с.
2. Слобин Д. Психолінгвістика / пер. с англ. Е.И. Негневицкая. Москва : КомКнига, 2006. 352 с.
3. Засєкін С.В. Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 272 с.
4. Кобзев А.И. Философия китайского неоконфуцианства. Москва : Восточная литература, 2002. 606 с.
5. Калько Р.М. Методологічні питання перекладу ієрогліфічних термінів. *Східні слов'яни: історія, мова, культура, переклад* : зб. матеріалів доп. учасн. II Всеукраїнської наук.-теор. конф. Дніпропетровськ : Наука і освіта. 2003. С. 115–117.
6. Beck H.G. Byzantinisches Erotikon. München, 1986. 234 p.
7. Kalko R. Peculiarities of the usage of artificial intelligence methods to solve digital translation problems in the Modern Linguistics (based on the Ukrainian-English translation). *International Journal of Advanced Research*. 8 (Jun) 2020. P. 212–218.
8. Senger H. Strategemische Weisheit. *Archiv für Begriffsgeschichte*. Bd. XXXIX. Bonn, 1996. S. 27–102.
9. Малявин В.В. Тридцать шесть стратагем. Китайские секреты успеха. Москва : Белые альвы, 2000. 192 с.
10. Ло Г.Ч. Троецарствие. Москва : Художественная литература, 1984. 792 с.